

Utvidgning av naturreservatet Snavlunda

Genom beslut 1965-09-02 och 1967-07-07 har länsstyrelsen avsatt två delar av det planerade naturreservatet Snavlunda. Föreliggande beslut innebär utvidgning av reservatet samt nya föreskrifter för reservatet i sin helhet.

Beskrivning av det utökade reservatet

Reservatets benämning: Naturreservatet Snavlunda

Kommun: Askersund

Socken: Snavlunda

Fastigheter: Snavlunda 4:1 och 5:1 i Snavlunda socken

Lägesbeskrivning: Reservatet är beläget i Närkes södra skogsbygd, ca 10 km N Askersund, utmed V sidan av länsväg 517 mellan Askersund (vid riksväg 50) och Vretstorp (vid europaväg 3). Reservatet ligger inom topografiska kartbladet 094 4 (9E Askersund N0) och ekonomiska kartbladet 09479 (9E 7j Snavlunda) samt har ungefärliga tyngdpunktskoordinaterna $x=65388$, $y=14474$ i rikets nät.

Gränser: Reservatets gränser före och efter föreliggande beslut redovisas på bifogade utdrag av fastighetskarta i skala 1:10 000.

Areal: Tidigare avsatt reservatområde utgör ca 18 ha landområde. Utvidgningen omfattar ca 45 ha landområde, varav ca 25 ha åker och kulturbetesmark och resten ungefär lika delar naturbete, lövskog och kärr. Därtill kommer ca 20 ha vatten i Trehörningen och Kyrksjön.

Naturvårdsförvaltare: Skogsvårdsstyrelsen i samråd med markägaren.

Markägare: Stiftsnämnden i Strängnäs (4:1) och Snavlunda församling (5:1).

Ärendets handläggning: Redan 1956 avsattes en del av kulturlandskapet kring Snavlunda, inom Tjälvesta säteri, som naturreservat. Nya reservatbildningar följde 1965 och 1967 på kyrkans mark och 1970 på Tjälvestas. Reservatet blev två naturreservat, Tjälvesta och Snavlunda, som minst belägna endast ca 400 m från varandra och åtskilda av natur av samma slag som inom reservaten. Länsstyrelsen har därför genom underhandskontakter och förhandlingar fortsatt verka för att av de båda reservaten genom utvidgning skapas ett sammanhängande skyddat område, för att därmed säkerställa det från naturvårdssynpunkt mest skyddsvärda och representativa kärnområdet i kulturlandskapet kring Snavlunda.

Sedermera har detta kulturlandskap, i samband med den fysiska

1982-01-15

Riksregisternr T 94
11.1211-1167-77

riksplaneringen, redovisats som en miljö av riksintresse. I naturinventeringen har det redovisats som ett område av länsintresse.

Förhandlingarna med ägarna till Tjälvesta säteri har resulterat i ett avtal om utvidgning av reservatet fram till gränsen mot kyrkans mark, med ca 31 ha land och ca 10 ha vatten. Avtalet har godkänts av statens naturvårdsverk. Kyrkan har vid förhandskontakter inte ställt sig avvisande till en utvidgning men har motsatt sig att strandområdet mellan prästgården och Kyrksjön införlivas med reservatet. Detta område har därför lagts utanför planerad utvidgning. I sina yttranden 1977-06-23 och 1978-09-27 har man dock avvisat länsstyrelsens förslag med sådan motivering, att fortsatta förhandlingar om en frivillig uppgörelse inte synes möjlig. Eftersom reservatbildningen inte bedöms innebära någon påtaglig inskränkning i den faktiska markanvändning, som sedan åtskilliga decennier pågår inom det aktuella området och eftersom en fortsättning av denna markanvändning är mycket angelägen från naturvårdssynpunkt anser länsstyrelsen att utvidgningen skall genomföras.

Ett förslag till utvidgningar av de båda reservaten har 1981-07-08 remitterats till bland annat Askersunds kommun, statens naturvårdsverk, skogsvårdsstyrelsen, lantbruksnämnden och läns museet. Av de som yttrat sig har kommunen, läns museet och naturvårdsverket tillstyrkt utvidgningen medan lantbruksnämnden inte haft någon erinran mot utvidgningarna i stort. De önskemål i detaljer som framförts har i huvudsak tillgodosetts.

Grund för beslutet

Reservatet ligger inom kärnområdet av Snavlundafältet, ett av länets största isälvsdeltan. Detta utgör en utvidgning av Askersundsåsen, belägen vid passpunkten mellan Vätterns sänka och Närkeslätten. Deltat har avsatts vid inlandsisens kant mot Yoldiahavet och består av smala ryggar och breda sidoterrasser av grus, åtskilda av sänkor som delvis utfylls av sjöar. Genom grusets höga halt av skiffer och kalksten från Närkeslätten med därav följande rikedom på växtnäringsämnen har området en vegetation och flora som starkt avviker såväl från omgivningarna som från grusåsar i allmänhet. Särskilt påtaglig är dominansen av lövträd, främst björk, ek, lind och hassel. Ett tidigare omfattande och intensivt lövängsbruk, kompletterat med åkerbruk på plana terrassytor, har satt sin prägel på hela området. Området saknar motsvarighet i länet och påminner närmast om Valleområdet i Västergötland.

Syftet med reservatbildningen är att bevara områdets starkt kulturpräglade naturmiljö med dess vackra landformer, intressanta geologi, rika och varierande lövvegetation och flora. Vidare är syftet att underlätta såväl för dem som endast passerar på

1982-01-15

Riksregisternr T 94
11.1211-1167-77

landsvägen som för besökare till reservatet att se och uppleva områdets skönhet och intressanta natur utan onödig nötning på eller störning av naturen.

./.

Med stöd av 7 § naturvårdslagen förklarar länsstyrelsen att naturreservatet Snavlunda skall utökas med det område som utmärkes på bifogade karta.

Reservatföreskrifter

För att trygga ändamålet med reservatet förordnar länsstyrelsen med stöd av 8-10 §§ naturvårdslagen samt 9 § naturvårdsförordningen att nedan angivna föreskrifter samt bestämmelser om naturvårdsförvaltningen skall gälla såväl tidigare som nu tillkommande reservatområde.

A. Föreskrifter jämlikt 8 § naturvårdslagen angående inskränkning i markägares och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet inom reservatet

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och författningar skall förbud gälla att

- 1 - spränga, schakta, gräva eller bedriva täkt i någon form
- 2 - anlägga nya vägar
- 3 - framdraga mark- eller luftledningar
- 4 - uppföra helt ny byggnad
- 5 - verkställa odling eller företaga annan mekanisk markbearbetning annat än där fastställd skötselplan medger åkerbruk
- 6 - låta beta området i annan utsträckning än som anges i fastställd skötselplan
- 7 - utföra avverkning, röjning eller annan skoglig åtgärd i annan utsträckning än som anges i fastställd skötselplan
- 8 - så eller plantera barrskog
- 9 - anordna upplag annat än tillfälligt i samband med områdets skötsel samt för jord- och skogsbrukets behov
- 10- använda kemiska bekämpningsmedel i annan utsträckning än som anges i fastställd skötselplan
- 11- tillföra växtnäringsämnen i annan utsträckning än som anges i fastställd skötselplan

Ovanstående föreskrifter skall inte utgöra hinder mot underhåll och utbyte av befintliga kraftledningsanläggningar, skötsel av ledningsgator, underhåll och utbyte av kommunal va-anläggning och -ledning eller nybyggnad av el- och teleledning för anläggande och drift av kommunal va-anläggning.

B. Föreskrifter jämlikt 9 § naturvårdslagen angående mark- och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktas tåla att de åtgärder vidtages inom området som framgår av bifogade preliminära skötselplan, daterad 1981-11-25, för det utvidgade naturreservatet.

C. Föreskrifter jämlikt 10 § naturvårdslagen om vad allmänheten har att iakttaga inom reservatet

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och författningar skall förbud gälla att

- 1 - förstöra eller skada fast naturföremål eller ytbildning
- 2 - plocka blommor, gräva upp växter, bryta kvistar eller på annat sätt skada vegetationen
- 3 - medvetet störa djurlivet t ex genom närgången fotografering av fågelbo
- 4 - medföra ej kopplad hund
- 5 - avsiktligt störa betesdjuren
- 6 - tälta eller ställa upp husvagn
- 7 - göra upp öppen eld
- 8 - fiska
- 9 - framföra motorbåt
- 10- framföra motordrivet fordon annat än på anvisade vägar
- 11- parkera annat än på särskilt anvisad plats
- 12- rida eller framföra cykel annat än på de genomgående bruksvägarna
- 13- anordna snitslade spår, tipspromenader, terränglöpningar, orienteringstävlingar eller liknande
- 14- anbringa tavla, plakat, affisch, skylt, inskrift eller därmed jämförlig anordning
- 15- på ett störande sätt använda radio, grammofon, bandspelar, musikinstrument eller dylikt.

1982-01-15

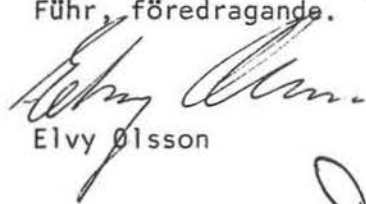
Riksregisternr T 94
11.1211-1167-77

D. Bestämmelser jämlikt 9 § naturvårdsförordningen om naturvårdsförvaltningen

1. Syftet med naturvårdsförvaltningen skall vara att återskapa och bibehålla områdets karaktär av kulturlandskap med inslag av löväng, öppna och glest trädbevuxna betesmarker samt lundartade lövskogar med stort inslag av ädla lövträd. Genom denna variation i markutnyttjande skall även förutsättningarna för områdets rika och varierande flora bevaras. Syftet med vården och förvaltningen skall även vara att genom lämpliga åtgärder underlätta för allmänheten att besöka reservatet och uppleva dess naturvärden utan onödig nötning på eller störning av naturen.
 - ./.
 2. Länsstyrelsen meddelar föreskrifter om vården av tillkommande del av reservatet genom att fastställa bifogade preliminära skötselplan, daterad 1981-11-25. En för hela reservatet gemensam plan skall före utgången av år 1984 upprättas av förvaltaren, efter samråd med markägaren och länets skötselråd.
 3. Reservatet skall från naturvårdssynpunkt förvaltas av skogsvårdsstyrelsen i samråd med markägaren. I frågor av större vikt skall skogsvårdsstyrelsen samråda med länsstyrelsen och övriga berörda myndigheter.
 4. Reservatet skall utmärkas i enlighet med av statens naturvårdsverk utfärdade anvisningar.
 - ./.
- Besvärshänvisning (Jordbruksdepartementet) enligt bilaga.

Beslut i ärendet har fattats av styrelsen. I beslutet deltog landshövding Elvy Olsson jämte ledamöterna Sören Gunnarsson, Olle Aldén, David Jonasson, Erik Persson, Gustaf Persson, Sigrid Lekberg, Sven Jansson, Leif Hols, Lennart Engström, Thorsten Axelson, Siwert Andersson, Birgitta Lindahl, Elmer Borg och John Jansson.

I den slutliga handläggningen av detta ärende har deltagit länsråd Ove Sundelius, överlantmätare Håkan Zetterberg, förste länsassessor Nils Hakelier, bitr länsarkitekt Olle Karlsson, länsantikvarie Olle Lindqvist samt tf naturvårdsdirektör Per Olov Führt, föredragande.

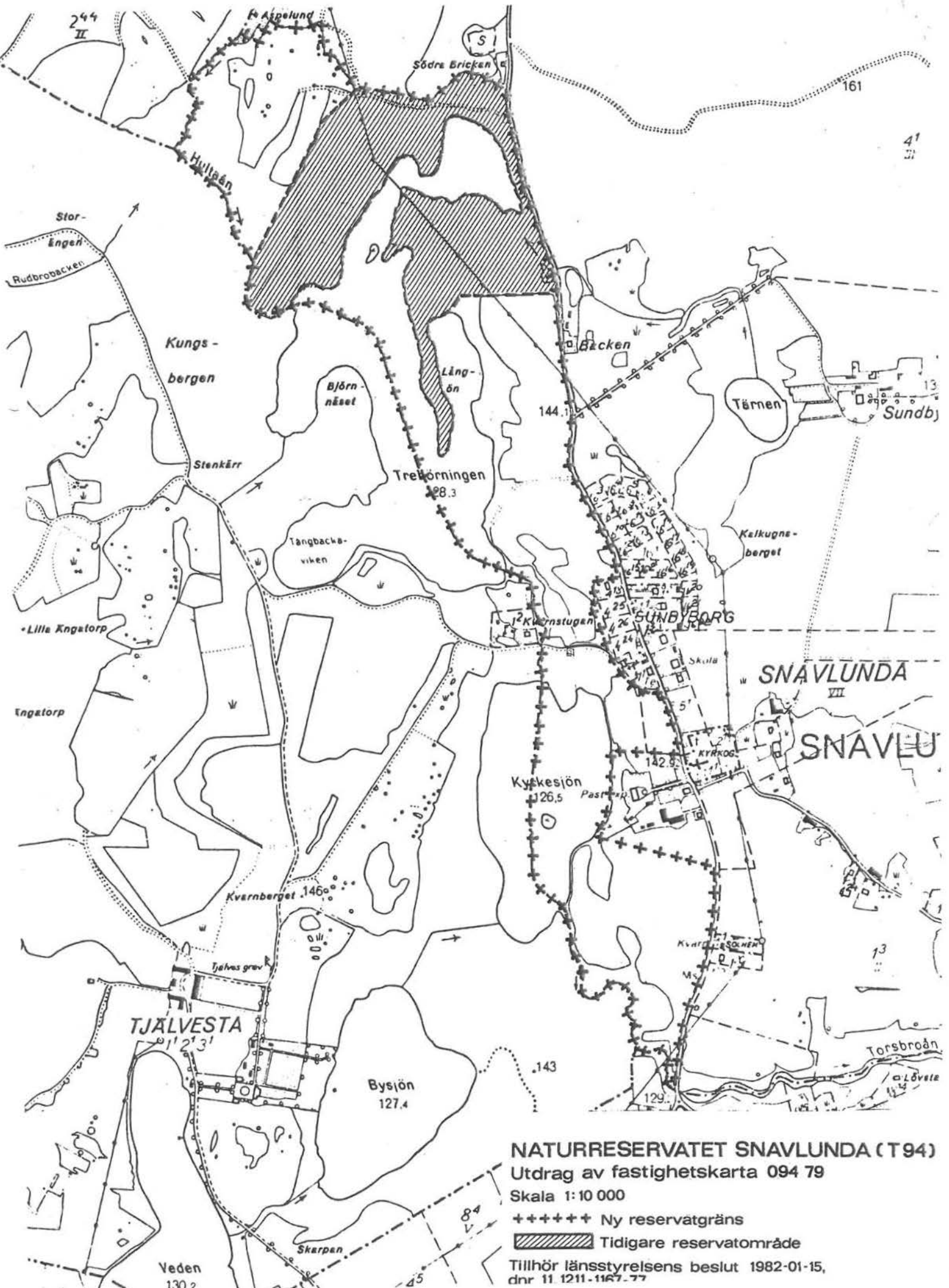

Elvy Olsson

Per Olov Führt

Bilaga

Karta

KW

NATURRESERVATET SNAVLUNDA (T94)

Utdrag av fastighetskarta 094 79

Skala 1:10 000

+++++++ Ny reservatgräns

▨ Tidigare reservatområde

Tillhör länsstyrelsens beslut 1982-01-15,
dnr 11.1211-1167-77

1. Syfte

Syftet med reservatsbildningen enligt beslut 1982, är att bevara områdets starkt kulturpräglade naturmiljö med dess vackra landformer, intressanta geologi, rika och varierande lövvegetation och flora. Vidare är syftet att underlätta såväl för dem som endast passerar på landsvägen som för besökare till reservatet att se och uppleva områdets skönhet och intressanta natur utan onödig nötning på eller störning av naturen.

2. Beskrivning

2.1 Administrativa data

Objektsnamn	Snavlunda
Objektnummer	1802011
Skyddsform	Naturreseptat
Beslutsdatum	1965-09-02, 1967-07-07, 1982-01-15
Natura 2000-beteckning och namn Anmälda naturtyper (Natura 2000 området omfattar även naturreseptatet Tjälvesta äng.)	SE0240004 Snavlunda och Tjälvesta 6270 Artrika torra – friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ 9020 Boreonemorala, äldre naturliga ädellövskogar av fennoskandisk typ med rik epifytflora 9080 Lövsumpskogar av fennoskandisk typ
Naturgeografisk region	Skogslandskapet i Tiveden-Tylöskogen-Kolmården. ¹
Kulturgeografisk region	NO Tiveden – övergångsbygd mellan slätt- och skogsbygd med ensamgårdar och enstaka byar. ²
Läge	Ca 10 km norr om Askersund, utmed landsvägen 517 mellan Askersund och Vretstorp
Topografisk karta	0944
Ekonomisk karta	095 79
Kommun	Askersund
Socken	Snavlunda
Fastigheter	Snavlunda 4:1 och 5:1
Nyttjanderätter	Badplats vid Trehörningen. Vattentäkt för Snavlunda by sydost om Kvarnstugan. Jakt och fiske får bedrivas i samma omfattning som innan reservatsbildningen. Kraftledning.
Markägare	Stiftelsenämnden i Strängnäs (4:1) och Snavlunda församling (5:1)
Förvaltare	Länsstyrelsen
Total areal	Enligt digital mätning ca 76,5 ha.

¹ Enligt Nordiska Ministerrådets ”Naturgeografisk regionindelning av Norden” (1984)

² Enligt Jansson, Ulf 1999

<p>Markslag och naturtyper:</p> <p>Betesmark varav: Naturbetesmark</p> <p>Bete på före detta åkermark (mark som brukats någon gång under första hälften av 1900-talet)</p> <p>Åkermark Traditionellt brukad åker</p> <p>Skogsmark varav: Lövskog Sumpskog</p> <p>Vatten Sötvatten</p>	<p>ca 25 ha 18,5 ha</p> <p>6,5 ha</p> <p>ca 17,5 ha</p> <p>ca 15 ha 13 ha 2 ha</p> <p>ca 19 ha</p>	<p>Anmälda habitat i Natura 2000 Arealuppgift gäller för hela Natura 2000 området, d v s inkl NR Tjälvesta äng</p> <p>6270 8 ha</p> <p>9020 29,9 ha 9080 5,75 ha</p>
<p>Prioriterade bevarandevärden:</p> <p>Markslag</p> <p>Naturtyper</p> <p>Strukturer</p> <p>Friluftsliv</p>	<p>Betesmark, åkermark och lövskog</p> <p>Artrika torra friska låglandsgräsmark (6270), Trädbärande betesmark (9070) och Boreonemorala, äldre naturliga ädellövskogar av fennoskandisk typ med rik epifytflora (9020)</p> <p>Ädellöv, solitära äldre lövträd, död ved, öppna diken, odlingsrösen, åkerholmar, brukningsvägar.</p> <p>Upplevelse av geologiska och kulturhistoriska värden</p>	

2. 2 Naturförhållanden

Snavlunda äng och det intilliggande naturreservatet Tjälvesta äng ligger inom kärnområdet av Snavlundafältet, ett av länets största isälvsdeltan. Deltat har avsatts för ca 10 000 år sedan, vid inlandsisens kant mot Yoildahavet och är en utvidgning av Askersundsåsen. Isälvs materialet kommer från Närke-slättens kalkrika bergarter. Snavlundafältet är omväxlande med långa skarpa åsryggar, terrasser, deltaplataer och dödisgropar av varierande storlek. Dödisgroparna skapades av stora isblock som bäddats in i rullstensgrus, när dessa smälte kvarstod stora hålor. I de största finns nu sjöar. Två av dessa är Trehörningen och Kyrkesjön, vilka ingår i de båda reservaten. Gränsen mellan reservaten går rakt genom sjöarna samt i Huldaån och Torsbroån, med Snavlunda äng på den östra sidan och Tjälvesta äng på den västra.

Området karaktäriseras av det mjuka, men ändå delvis starkt kuperade landskapet, den rika lövvegetationen och vattenrikedomen. De näringsrika avlagringarna präglar vegetation och flora. Reservatet består omväxlande av lövskog, lövsumpskog, mer eller mindre öppna våtmarker, lövträdsbevuxen betesmark med varierande slutenhet och öppen betesmark på före detta åker. I väster åkermark med traditionellt åkerbruk

Stor del av betesmarken ligger, i nordväst och runt norra delen av Trehörningen. Vid södra delen av Trehörning längs Torsbroån samt längst ner i söder finns ytterligare två områden som betas. Betesmarken utgörs av tidigare ängsmark på kullar och åsar. Delar har varit uppodlade i början av 1900-talet, dessa är helt träd- och buskfria. Träd- och busksiktet på övriga delar är artrikt och varierar i slutenhet. Vårtbjörk, asp, ek, rönn och hassel är vanliga, men även apel, en, fågelbär, hagtorn, hägg, lönn, lind, nyponbuskar, sälg, skogstry och enstaka gran förekommer. Klibbal och vide växer längs sjökanten och Torsbroån. En del äldre och bredkroniga hagmarksträd finns, liksom några grova individer av björk och ek. Floran innehåller ett flertal kärlväxter som är typiska för äldre ogödslade fodermarker framförallt i den norra delen. Här är bland annat gullviva, gökärt, bockrot, smörboll och prästkrage vanliga, medan sommarfibbla, slättergubbe, kattfot och backsippa endast finns på enstaka växtplatser. Backsippan finns i fåtal exemplar i reservatet, men har funnits i större mängd i nordöstra delen av reservatet. Backsippan har i Snavlundområdet som helhet varit mycket vanlig, men är idag försvunnen från många av växtplatserna p g a igenväxning, som i sin tur beror på att hävden har upphört. Även hävdgynnade arter av vaxskivlingar förekommer.

Intill nordvästra Trehörningen finns det största skogsområdet inom reservatet. Även denna del har varit äng, men består idag av lundliknande lövskog. Trädskiktet består av asp, björk, ek, lind, lönn, rönn, alm och några granar samt klibbal längs strandkanten. I buskskiktet är hassel och asp vanligast. Grova individer finns av ek, rönn, vårtbjörk och enstaka lind. Lunglav har noterats på stambasen av ek. Floran är rik på vårväxter. Här finns vitsippa, blåsippa, vårärt, underviol och lungört samt enstaka tandrot. Andra arter i fältskiktet är liljekonvalj, hässlebrodd, lundgröe, vårfryle, vispstarr, ormbär, harsyra, trolldruva och ekorrhör. Även svampfloran är rik och innehåller t ex vågticka, kandelabersvamp, stor aspticka, hasselticka, trollsvamp och svavelmusseron. Ytterligare ett par skogsområden, men betydligt mindre, finns dels mellan Trehörningen och åkermarken samt vid norra stranden av Kyrkesjön. I skogen längs Trehörningen dominerar asp och klibbal med inslag av björk, hassel, sälg, ek, lönn och hägg. Vid norra Kyrkesjön, är ek, vårtbjörk och hassel vanliga, men även asp förekommer. Grova individer finns av björk och ek. Kärlväxtfloran liknar den i norr, men är inte lika rik i dessa två områden.

Längs åarna och intill sjöarna finns kärr och våtmarker. Trädskiktet består främst av glasbjörk och klibbal. Längs Hultaån är växer björk och klibbal tätt, medan andra små våtmarker intill sjöarna endast har ett glest träd- och buskskikt med ung klibbal och videbuskar. I våtmarkernas fältskikt finns olika starrarter samt höga örter. Längs stränderna kan man finna bäckveronika, kärrbräken, slokstarr, kärrfibbla och missne.

Sjöarna är näringsrika och är sedan gammalt kända för sin rika vattenflora, med arter som axslinga, vattenpilört, gul näckros, brus-, trubb-, lång- och krusnate, vattenskräppa, blomvass, kalmus, ävjebrodd och vattenstäckra.

En kraftledning passerar reservatets norra del i nordvästlig - sydostlig riktning. I södra delen av Trehörningen finns en liten badplats och båtplats. Strax norr om Kyrkesjön finns en vattentäkt.

Snavlunda – Tjälvesta ligger inom ett riksintresseområde för naturvården samt inom ett större område, som på grund av sina höga natur- och kulturvärden är utpekade i den nationella bevarandeplanen för odlingslandskapet.

2.3 Historisk och nuvarande markanvändning

Reservatet ligger i Snavlunda församling i södra Närkes skogsbygd, en trakt som präglas av talrika små dalbygder i ett brutet skogslandskap. Snavlunda kyrka uppfördes under 1100-talet eller tidigt 1200-tal. Snavlunda gamla by och prästgård med bebyggelse och inägomark ligger öster om Kyrkesjön. Området inom naturreservatet utgjordes helt av inägomark (åker och äng) på historisk karta från 1696. Reservatets yta dominerades ännu år 1873 av fodermarker, i huvudsak ängsmark.

Ängsmarken "Rödjorna" hörde till Snavlunda och låg till större delen inom reservatet direkt norr om sjön Trehörningen. Ängsmarkerna var busk- och trädbärande och innehöll troligen björk och hassel med inslag av enstaka ek. Rödjorna var under 1700- och 1800-talet en av byns till ytan största äng, ca 25 ha varav 20 i reservatet. Lämpliga delar odlades upp runt förra sekelskiftet. Ungefär samtidigt övergick sannolikt övrig ängsmark inom reservatet till betesmark. Beteshävderna fortsatte troligen fram till slutet av 1940-talet, därefter följde en period med svag eller ingen hävd alls. Idag har stora delar av den forna ängen växt igen till lundartad lövskog. En mindre del av ängsmarken "Rödjorna" betas liksom de i sen tid uppodlade delarna.

Betesmarken i Snavlunda utgjordes till större delen av det kuperade området längs Trehörningens nordöstra strand. Denna del kallades under 1700- och 1800-talet för "Långös beteshage" och var ca 11 hektar till ytan vid 1800-talets mitt. Omkring 7 ha av Långös beteshage är betesmark i dag.

Åkermarken inom reservatet har lång kontinuitet. Delar av åkermarken har brukats sedan slutet av 1600-talet och är fortfarande i bruk. De äldsta åkermarkerna inom reservatet ligger på plåtåker intill landsvägen. Åkern längst i söder och den östligaste delen av åkern strax norr om kyrkan samt åkern vid södra Trehörningen är kärnåkrar som fortfarande är i bruk inom reservatet. Stor del av övrig idag brukad åkermark är ursprungligen äng och betesmark som odlades upp under 1800-talet. Den nordöstligaste delen av åkermarken blev uppodlad först kring förra sekelskiftet.

2.4 Bevarandevärden

Biologiska bevarandevärden

En kalkhaltig jordart och människans hävd har gynnat rikedom av lövträd och mångfald av kärlväxter. I betesmarken finns en värdefull kärlväxtflora knuten till äldre ogödslade fodermarker med lång kontinuitet och i lövskogen finns ett flertal kärlväxter knutna till en mer skuggig miljö. Även lav- och svampfloran är artrik. Förekomst av äldre hagmarksträd och grova individer av björk, ek och asp samt relativt god tillgång på död ved är värdefull. Insekts- och fågelfaunan är inte dokumenterad, varför en inventering är önskvärd.

Kulturhistoriska bevarandevärden

Äldre fodermarker (naturliga ängs- och betesmarker) och åkerytor som har hävdats i minst i 300 år utan något längre avbrott. I området finns många spår av tidigare markanvändning bland annat i form av odlingsrösen. Landsvägen har haft samma sträckning sedan slutet av 1600-talet. Dagens vägsträckningar inom reservatet har i huvudsak inte heller ändrats under de tre senaste århundradena.

En analys av markanvändningen med hjälp av historiska kartor har gjordes 1998 av Annelie Wallgren. En kompletterande fältinventering av kulturspår, som t ex odlingsrösen, fossil åker, vägar, husgrunder m m bör göras. Enligt ängs- och betesmarksinventeringen finns det odlingsrösen spridda i betesmarken, men denna inventering är mycket översiktlig och de obetade delarna av reservatet är inte alls inventerade. Information om den äldre markanvändningen och spåren efter den, bör efter kompletterande inventering sammanställas och finnas tillgänglig för allmänheten. Informationsskyltarna kan omarbetas och kompletteras med information om kulturhistorisk bakgrund.

Geologiska bevarandevärden

Snavlundafältet, ett av länets största isälvsdeltan, avsattes för ca 10 000 år sedan, vid inlandsisens kant mot Yoldahavet och är en utvidgning av Askersundsåsen. Innehållet av kambro-ordoviciska bergartsfragment från Närkeslätten (alunskiffer, kalksten och sandsten) gör att åsmaterialet inte varit tillräckligt rent för användning inom vissa industri- och vägändamål. Graden av exploatering har därför varit låg, vilket har bidragit till att områdets geologiska uppbyggnad bevarats väl.

Bevarandevärden för friluftslivet

Snavlunda-Tjälvestas unika landskapsformer ger, tillsammans med resterna av det äldre odlingslandskapet och en rik vårflora, möjlighet till höga upplevelsevärden. Stigsystemet, som förbinder de båda reservaten Snavlunda äng och Tjälvesta äng, ger besökaren möjlighet att välja mellan kortare och längre turer (från ca 1 till ca 7 km). Tillgången till äldre brukningsvägar och utsikten från landsvägen gör att även rörelsehindre till viss del kan uppleva områdets höga kvaliteter. På grund av den kuperade terrängen är det inte möjligt att anlägga stigar som är anpassade till rörelsehindre.

2.5 Källor

Länsstyrelsen i Örebro län 1975, *Skötselplan för naturreservatet Snavlunda*

Länsstyrelsen i Örebro län 1976, *Förslag till skötselplan för planerad utvidgning av naturreservatet Snavlunda*

Länsstyrelsen i Örebro län 1981, *Förslag till preliminär skötselplan för del av naturreservatet Snavlunda*.

Länsstyrelsen i Örebro län, *Översiktlig naturinventering av Askersunds kommun*. Publ. 1980:3

Länsstyrelsen i Örebro län, *Inventering av rullstensåsar inom Askersunds kommun*. Genomförd i fält 1975. Redovisad 1976.

Länsstyrelsen i Örebro län 1982, *Detaljplan för restaureringsarbete inom naturreservatet Snavlunda ängar*.

Wallgren A, *Snavlunda Tjälvesta – Historisk markanvändning och skötselunderlag*. Länsstyrelsen i Örebro 1998

Löfgren L, Wilhemson J och Nilsson KG, *Snavlunda Tjälvesta, botanisk inventering*. Länsstyrelsen i Örebro, Publ 1999:38

Länsstyrelsen i Örebro län, *Bevarandeplan för SE0240004, Snavlunda – Tjälvesta*. Utkast 2005-05-04.

3 Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Indelningen i skötselområden är gjord utifrån den skötsel som ska genomföras. Reservatet har delats in i sex skötselområden:

1. Betesmark
2. Åkermark
3. Lövskog
4. Lövsumpskog
5. Vatten
6. Friluftsliv

Skötselområde 1: Betesmark 25 ha

Beskrivning

Betesmarken är uppdelad på skilda områden. Varje område innehåller ytor som varit uppodlade någon gång under 1900-talet. Beteshävden var under en längre period svag och igenväxningen var delvis kraftig. Under det senaste tio åren har kraftiga gallringar/röjningar gjorts för att restaurera markerna och hävden har förbättrats.

Norra och västra delen av den sydligaste betesmarken består av våtmark som under 1800-talet var äng. Idag betas inte våtmarken, men delar av den är fortfarande delvis öppen, även om igenväxningen av klibbal är på gång.

Mål

Bevara en betesmark präglad av dels fristående lövträd samt buskar och dels av mindre dungar av träd. Äldre vidkroniga träd står fria från inväxande yngre träd och buskar. Trädskiktet är så glest att yngre ersättare kan utveckla grova grenverk. Större öppna ytor finns där solljuset når ända ner till marken, vilket gynnar utbredningen av den värdefulla, naturliga betesmarksfloran. Våtmarker intill sjöarna och vattendragen är öppna. Spår från äldre tiders markanvändning som vägar, röjnings- och odlingsrösen samt tidigare odlade ytor synliggörs av hävden.

Det är gynnsamt tillstånd när följande tillstånd är uppnådda:

- Arealen betesmark är totalt minst 25 ha
- Arealen artrika torra – friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ (6270) är minst 8,5 ha.
- Arealen trädklädda betesmarker av fennoskandisk typ (9070) är minst 8,0 ha
- Minst 90 % av arealen för de olika typerna av betesmarken är årligen väl hävdad vid vegetationsperiodens slut. (Med ”väl hävdade” menas att ingen skadlig ansamling av förna förekommer vid vegetationsperiodens slut).
- Betesmark på ytor, som under någon del av 1900-talet varit åker, är fria från träd och buskar. Äldre åkerytor, där åkerbruket upphörde tidigare, är helt fria från unga träd och buskar.
- Krontäckning av träd och buskar i övrig betesmark är högst 30 % (6270) på delområde x och mellan 30 och 50 % på delområde x. Vedartad igenväxningsvegetation förekommer inte. (Med ”vedartad igenväxningsvegetation” menas buskar och träd som har kunnat etablera sig på grund av att beteshävden varit för svag. Igenväxningsvegetation försämrar förutsättningarna för hävdgynnade växt- och djursamhällen samt arter.)
- I norra betesmarken finns bockrot, gullviva, gökärt, klasesfibbla, knägräs, liten blåklocka, prästkrage och smörboll. Backsippa, blåsuga, kattfot, slåttergubbe och sommarfibbla finns åtminstone i enstaka exemplar eller på enstaka växtplats. I de två södra betesmarkerna finns gullviva, gökärt, liten blåklocka, prästkrage
- Frekvensen av örnbräken respektive hundkäs är högst 1 %.
- Vidkroniga träd, som växt upp i öppet solbelyst läge, växer fortfarande fria från konkurrerande träd och buskar.
- Död ved i form av döende träd och torrakor finns. Grova delar av vindfällena finns kvar i betesmarkerna på platser där de inte försvårar betesskötseln.
- Odlingsrösen är väl synliga och fria från unga träd och buskar.

Skötselåtgärder

- Årligt bete och röjning av igenväxningsvegetation.
- Vid vindfällena tas kronorna (grenar och kvistar) bort för att undvika oönskad vegetation som nässlor m m. Huvuddelen kan brännas på plats eller läggas i skötselområde 3. En mindre del läggs i enstaka små högar på lämpliga platser i betesmarken. Vid behov flyttas grova delar till en plats där de inte försvårar betesskötseln, antingen inom betesmarken eller till skötselområde 3.
- Kemikalier, gödsling (förutom gödsel från djur på bete), kalkning, dikning eller insådd av främmande arter får inte förekomma.
- Återkommande röjning av klibbal längs sjökanten för att bibehålla sjöutsikten.
- Våtmarken längst i söder röjs och betas senast år 2012.

Skötselområde 2: Åkermark 17 ha**Beskrivning**

Skötselområdet omfattar odlingsmark på svagt kuperad mark längs landsvägen i öster. Den södra åkermarken och den södra delen av den norra har kontinuitet i brukningen från åtminstone slutet av 1600-talet. Övriga delar har ursprungligen varit äng eller betesmark och blev uppodlade först under mitten av 1800-talet.

Mål

Bevara åkermarken öppen genom fortsatt odling av spannmål eller vall. För att gynna den biologiska mångfalden och de kulturhistoriska upplevelsevärdena bör odlingen ske enligt ekologiska principer och gärna med odling av allmogeåker på en mindre del av åkermarken. För att gynna den biologiska mångfalden och de kulturhistoriska upplevelsevärdena är det önskvärt med odling av allmogeåker i tvåsäde på en viss del av åkerarealen som brukats sedan 1600-talet.

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Hela åkerarealen brukas varje år som åker – spannmål, träda i växtföljd, slätter- eller betesvall. Helst används inga kemikalier.

Skötselåtgärder

- Åkermarken brukas varje år som åker med spannmål, vall eller träda. Kemiska gödnings- och bekämpningsmedel bör inte användas.
- Återkommande röjning av sly och unga träd längs sjökanten för att bibehålla sjöutsikten.

Skötselområde 3: Lövskog 13 ha**Beskrivning**

Lövskogen är uppdelad på tre skilda delområden, vilka i huvudsak är gammal ängsmark. En mindre del har varit betesmark sedan 1700-talet.

Mål

Bevara och utveckla en lövskog med 50 % ädellöv och en varierad åldersstruktur inklusive gamla träd. God förekomst av död ved i form av döda grenar, torrträd, hålträd, lågor m m i olika nedbrytningsstadier gynnar epifytiska lavar, mossor, svampar, insekter och landmollusker.

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Arealen boreonemorala, äldre naturliga ädellövskogar av fennoskandisk typ (9020), är minst 17 ha.
- Andelen ädellövträd och arter av grova träd bibehålls eller ökar. Andelen ädellöv ska vara minst 50 %.
- Gran får förekomma med högst 5 % täckning.
- Andelen död ved är oförändrad eller har ökat. I genomsnitt finns minst 10 kubikmeter död ved per hektar.

Skötselåtgärder

- Vid behov röjning av gran.
- Friställning av grova träd (ek och björk).
- I övrigt fri utveckling.
- Siktröjning längs stig, se under skötselområde 6.

Skötselområde 4: Lövsumpskog 2 ha

Beskrivning

Lövsumpskogen finns längs Hultaån i nordvästra delen av reservatet. Skogen är relativt ung och likåldrig. Området var i slutet av 1940-talet, enligt flygfotot till den ekonomiska kartan, i huvudsak helt öppet utan träd och buskar.

Mål

Bevara och utveckla lövskog på fuktig till våt mark med opåverkad hydrologi. Trädskiktet består i huvudsak av klibbal och glasbjörk men även asp förekommer. Träden är av varierande ålder, gamla träd och trädsocklar förekommer. Förekomst av död ved i form av döda grenar, torrträd lågor m m gynnar mossor, epifytiska lavar, svampar, insekter och landmollusker.

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Arealen lövsumpskogar av fennoskandisk typ (9080) ska vara minst 2 ha
- Andelen död ved är oförändrad eller har ökat. I genomsnitt finns minst 10 kubikmeter död ved per hektar.

Skötselåtgärder

- Vid behov röjning av gran.
- I övrigt fri utveckling.

Skötselområde 5: Vatten 19 ha

Beskrivning

I reservatet ingår sjöarna Trehörningen och Kyrkesjön. De är näringsrika och sedan gammalt kända för sin rika vattenflora, med arter som axslinga, vattenpilört, gul näckros, brus-, trubb-, lång- och krusnate, vattenskräppa, blomvass, kalmus, ävjebrodd och vattenstäckra. Längs gränsen mot naturreservatet Tjälvesta äng rinner Hultaån och Torsbroån.

Mål

Bevara insjöarna och vattendragen med oförändrad hydrologi och vattenkvalitet.

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Hydrologin och vattenkvaliteten är oförändrad eller förbättrad.

Skötselåtgärder

Inga

Skötselområde 6: Friluftsliv - serviceanordningar för besökare

Beskrivning

Snavlunda äng är tillsammans med Tjälvesta äng ett välbesökt område, framförallt på våren och försommaren. Närboende besöker området året runt och skolan i Snavlunda använder det

i undervisningen. Parkeringsplats för fem till tio bilar finns vid reservatets nordöstra del, intill länsväg 517. Vid parkeringen finns bord och toalett. Reservatet kan även nå från parkeringsplats mitt emot Snavlunda kyrka via en liten stig som leder fram till Kyrkesjöns sydöstra strand. Ett gemensamt stigsystem finns för de båda reservaten. Besökaren kan välja mellan olika långa stigar, en kort i enbart Snavlunda äng, en längre genom både Snavlunda äng och Tjälvesta äng, runt de båda sjöarna Trehörningen och Kyrkesjön eller endast runt en av sjöarna. Stigarna går genom de olika naturtyperna längs åsar, ner i dödisgropar och upp på platåer, ofta med utsikt över någon av sjöarna.

Mål

Besökare ska kunna ta sig runt i både Snavlunda äng och Tjälvesta äng, för att kunna se och uppleva skönheten och den intressanta naturen utan onödig nötning på eller störning av naturen.

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Parkeringsplats för fem till tio bilar finns i södra delen.
- Två informationsskyltar med beskrivning av reservatet och gällande föreskrifter för allmänheten finns, en vid parkeringsplatsen i norr och en vid ingången till reservatet strax sydväst om Snavlunda kyrka.
- 3 st mindre informationstavlor med karta och gällande föreskrifter för allmänheten finns längs stigsystemet.
- Minst ett bord finns i reservatet.
- Två toaletter finns vid parkering.
- Det finns ett för Tjälvesta äng och Snavlunda äng gemensamt stigsystem med vägvisningar och markerade stigar i varierande längd, från ca 1 till ca 7 km, enligt bifogad karta. Den längsta sträckan går genom de båda reservaten runt sjöarna Trehörningen och Kyrkesjön. Stängselgenomgångar finns där stigen passerar genom ängs- och betesmark. Broar och spänger finns över vattendragen respektive våtmarker.
- Samtliga ovan angivna anläggningar är väl underhållna.

Skötselåtgärder

- Regelbundet underhåll av parkeringsplats, toalett samt regelbundet underhåll av stigsystemet med markering, vägvisning, stängselgenomgångar, broar och spänger.
- Vid behov röjning av sly längs strandkanterna så att sjöutsikten från stig och landsväg bibehålls.
- En förbättrad karta till informationsfoldern tas fram senast år 2010 för att underlätta vägvisningen för besökande.
- En inventering av kulturhistoriska värden görs senast 2010.
- Informationsskylten kompletteras med information och beskrivning av kulturhistoriska värden senast år 2012

4. Övrigt

1.1 Jakt och fiske

Jakt och fiske får bedrivas i samma omfattning som tidigare.

5. Uppföljning

Uppföljning av skötselåtgärder

Länsstyrelsen ansvarar för uppföljning av genomförda skötselåtgärder. Uppföljningen görs snarast möjligt efter att skötselåtgärden har genomförts. Den som anlitas för att genomföra åtgärderna ansvarar för dokumentation av vilka åtgärder som utförts och när de utförts. Detta innebär att Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av beteshävd genomförs varje år.

Uppföljning av bevarandemål

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål påbörjas senast 2015 och sedan genomförs:

- vart 6:e år för informationsskyltar och stigar.
- vart 6:e år för igenväxningsvegetation och kvarstående vegetationsmängd i betesmarker.
- vart 6:e år för förekomst av gran i lövskogen och lövsumpskogen.
- vart 12:e för andel ädellöv i lövskogen.
- vart 24: år för död ved i lövskogen och sumplövskogen.

6. Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Skötselåtgärd	När	Skötselområde	Prioritet	Finansiering
Betesdrift	Varje år	1	1	Miljöstöd
Åkerbruk	Varje år	3	1	Gårds- o miljöstödet
Röjning och utökning av beteshävd längst i söder.	Senast år 2012	1	3	Reservatsanslag
Uppföljning av skötselåtgärder	Varje år Efter åtgärd	1 i övrigt	1 1	Reservatsanslag
Underhåll av skyltar, stigsystem, p-plats, bord och toaletter	Efter behov	Hela reservatet	1	Reservatsanslag
Röjning i sjökanten för att bibehålla sjöutsikten.	Efter behov	Hela reservatet	2	Reservatsanslag
Röjning av gran	Efter behov	3, 4, 5	2	Reservatsanslag
En bättre karta till informationsfoldern tas fram.	Senast år 2010	Hela reservatet	2	Reservatsanslag.
En inventering av kulturhistoriska värden genomförs	Senast år 2010	Hela reservatet	2	Externa
Informationsskylt kompletteras med kulturhistoriska värden	Senast år 2012	Hela reservatet	2	Reservatsanslag
Uppföljning av bevarandemål – skyltar, stigar, p-platser och toaletter	Vart 6:e år	Hela reservatet	1	Reservatsanslag
Uppföljning av bevarandemål –	Vart 6:e år	1, 2	1	

igenväxningsvegetation och kvarstående vegetationsmängd				Reservatsanslag
Uppföljning av bevarandemål – andel ädellöv	Vart 6:e år	3	1	Reservatsanslag
Uppföljning av bevarandemål – död ved	Vart 12:e år	3, 4	1	Reservatsanslag

**Bilaga 1
till Skötselplan för naturreservatet Snavlunda äng, 2005**

FÖRESKRIFTER enligt beslut 1982-01-15, vilket innebar en utvidgning av naturreservatet samt nya föreskrifter för reservatet i sin helhet.

A. Föreskrifter enligt 8 § naturvårdslagen angående inskränkningar i markägares och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet inom reservatet.

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar ska förbud gälla att

- 1 spränga, schakta, gräva eller bedriva täkt i någon form
- 2 anlägga nya vägar
- 3 framdraga mark- eller luftledningar
- 4 uppföra helt ny byggnad
- 5 verkställa odling eller företaga annan mekanisk markbearbetning annat än där fastställd skötselplan medger åkerbruk
- 6 låta beta området i annan utsträckning än som anges i fastställd skötselplan
- 7 utföra avverkning, röjning eller annan skoglig åtgärd i annan utsträckning än vad som anges i fastställd skötselplan
- 8 så eller plantera barrskog
- 9 anordna upplag annat än tillfälligt i samband med områdets skötsel samt för jord- och skogsbrukets behov
- 10 använda kemiska bekämpningsmedel i annan utsträckning än som anges i fastställd skötselplan
- 11 tillföra växtnäringsämnen i annan utsträckning än som anges i fastställd skötselplan

Ovanstående föreskrifter ska inte utgöra hinder mot underhåll och utbyte av befintliga kraftledningsanläggningar, skötsel av ledningsgator, underhåll och utbyte av kommunal va-anläggning och -ledning eller nybyggnad av el- och teleledning för anläggande och drift av kommunal va-anläggning.

B. Föreskrifter enligt 9 § naturvårdslagen angående mark- och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång.

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktas tåla att de åtgärder vidtas inom området som framgår av skötselplan.

C. Föreskrifter enligt 10 § naturvårdslagen om vad allmänheten har att iakttaga inom reservatet.

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar ska förbud gälla att:

- 1 förstöra eller skada fast naturföremål eller ytbildning
- 2 plocka blommor, gräva upp växter, bryta kvistar eller på annat sätt skada vegetationen
- 3 medvetet störa djurlivet t ex genom närgången fotografering av fågelbo
- 4 medför ej koppla hund
- 5 avsiktligt störa betesdjuren
- 6 tälta eller ställa upp husvagn

- 7 gör upp öppen eld
- 8 fiska
- 9 framföra motorbåt
- 10 framföra motordrivnet fordon annat än på anvisade vägar
- 11 parkera annat än på särskilt anvisad plats
- 12 rida eller framföra cykel annat än på de genomgående brukningsvägarna
- 13 anordna snitslade spår, tipspromenader, terränglöpningar, orienteringstävlingar eller liknande
- 14 anbringa tavla, plakat, affisch, skylt, inskrift eller därmed jämförlig anordning
- 15 på ett störande sätt använda radio, grammfon, bandspelare, musikinstrument eller dylikt

Karta till skötselplan för naturreservatet Snavlunda äng - skötselområden

- Skötselområde 1: Betesmark (lodräta streck)
- Skötselområde 2: Åkermark (prickar)
- Skötselområde 3: Lövskog (vågräta streck)
- Skötselområde 4: Lövsumpskog (sneda streck)
- Skötselområde 5: Vatten (inget raster)

Utdrag från ortofoto 094 79

Flygfoto 2005

Urortofoto - © Lantmäteriverket 1996, 2004-2012. Flygfoto - © Lantmäteriverket 2005. Dnr. 507-99-1144
Bakgrundsdata - © Lantmäteriverket Ur Geografiska Sverigedata Dnr. 507-99-1144

0 100 200 300 400 500 meter

Skala 1:8000

